

ΕΚΜΥΣΤΗΡΕΥΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΥΚΤΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Σωστή φαντασμαγορία τὸ θέαμα, ποὺ παρουσιάζει κατὰ τὸν εἰσπλουν ἢ πόλις Πασσάου. Ἐκτείνεται ἐπάνω εἰς τὰς ὄχθας τριῶν ποταμῶν, τοῦ Δουνάβεως, ὅστις κατέρχεται ἐκ τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ, τοῦ Ἰλτς, ὁ ὅποιος ἐξορμᾷ ἀπὸ τὸ Βαυαρικὸν Δάσος, καὶ τοῦ Ἰνν. Ὁ τελευταῖος ἐνεχάραξεν ἄλλοτε εἰς τὴν πόλιν ὅ,τι εἰς πολιτισμὸν καθόλου καὶ εἰς ρυθμοὺς ἰδιαιτέρως εἶχε γνωρίσει κατὰ τὴν μακρὰν του πορείαν διὰ τοῦ Τυρόλου καὶ τῆς σαλτσμπουργικῆς γῆς. Ἦτο φυσικὸν νὰ ἀποβῆ τὸ Πασσάου σημαντικὸν κέντρον πνευματικοῦ βίου καὶ ἀφετηρία τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῶν παραδουναβίων χωρῶν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν ἐπισκόπων του, οἵτινες ἠμιλλῶντο περὶ τῆς ἡγεμονίας πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ Σάλτσμπουργ. Ἡ δικαιοδοσία τῶν ἐξετείνεται ἐπὶ μίαν περίπου χιλιετηρίδα μέχρι τῶν ὄριων τῆς Οὐγγαρίας. Τὴν ἱστορίαν δισχιλίων ἐτῶν, ποὺ περικλείει ἡ πόλις, διηγεῖται ἡ ὄλη εἰκὼν, τὴν ὅποιαν ἐμφανίζει καὶ τῆς ὁποίας αἱ λεπτομέρειαι μαρτυροῦν τὸν ὑψηλὸν κλῆρον, ποὺ ἔλαχεν εἰς αὐτήν.

* * *

Ἐξορμῶ εἰς μίαν ὀλονύκτιον ἀγρυπνίαν ἀνά τὴν πόλιν, ποὺ κοιμᾶται. Καὶ ἀφίνομαι εἰς τὴν ἱεράν, τὴν ἄρρητον καὶ μυστηριώδη νύκτα. Τὸ σκότος τῆς εἶναι τὸ πολύπτυχον κέλυφος,

πού προφυλάσσει τὸ ἀφανές φῶς. Κάτω ἀπὸ τὸν βαρύν της μανδύαν ὑποκρύπτει κάτι τὸ ἀσύλληπτον, πού εἰσδύει ἐν τούτοις κατὰ ἀνέκφραστον τρόπον εἰς τὴν ψυχὴν. Δι' αὐτὸ ἴσως ποτὲ δὲν εἶναι κανεὶς τόσον αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅσον ὅταν περιπλανᾶται ἄγνωστος κατὰ τὴν νύκτα, μὲ μόνον σύντροφον τὰ σκότη της. Τὰς νυκτερινὰς αὐτὰς περιπλανήσεις αἰσθάνομαι σὰν ἐπιτυχημένα ποιήματα, πού ὅμοια μὲ ἰσχυρὰς πνοὰς παρασύρουν εἰς τὸ μηδέν τὰ ψυχικά μου ὄρια. Ἡ περιπλάνησίς μου αὐτὴ εἶναι μία διαρκὴς διαδοχὴ ἀναβάσεως καὶ καθόδου. Εἰδυλλιακὰ σκαλοπάτια, πλαισιούμενα ἀπὸ χαμηλὰ σπιτάκια, πού σκύβουν ἀπὸ αἰῶνας μέσα στὰ νερά, μὲ ὀδηγοῦν εἰς μεσαιωνικοὺς ὄγκους ἐκκλησιῶν, μὲ χαινούσας στοὰς φρουριακῶν βάσεων. Πολυγωνικοὶ δρομίσκοι ἔρπουν ἀπὸ ὄχθην εἰς ὄχθην, ὅπου πολύπλοκα συμπλέγματα σπιτιῶν προδίδουν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Μεσογείου. Στεναί, θολωταὶ δίοδοι σκεπάζουν τοξοειδεῖς πυλῶνας, πού ἀνοίγουν δρόμον πρὸς γραφικὰς αὐλάς.

* * *

Μὲ ὀδηγὸν τὸ σκότος φθάνω διὰ μέσου μακρῶν στοῶν εἰς τὴν μεγάλην γέφυραν τοῦ Λουδοβίκου. Δὲν ἀκούεται παρὰ ὁ ρόχθος τῶν νερῶν, μελωδικὸς ψίθυρος μέσα εἰς τὴν ἀπόλυτον σιωπὴν. Κωδωνοστάσια ὀρμοῦν πρὸς τὰ ἄστρα ἀπὸ ἄνισα ὕψη. Σὰν διάφορες νότες μουσικῆς, πού ἐπιχειρεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὸν ἀνέκφραστον στεναγμὸν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἡ σὰν οὐμβολα τῆς αἰωνίας ἀντιθέσεως μεταξὺ τῆς ἀπεράντου ὀρμῆς καὶ τῆς παροδικῆς στιγμῆς. Ἀναπηδοῦν πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν αἰωροῦνται εἰς τὴν ἀπέραντον μόνωσιν. Μοῦ ὑπενθυμίζουν τὸ τραγοῦδι τῆς ἔρημικῆς ψυχῆς, πού ζητᾷ τὴν ὁμόηχον ὕπαρξιν. Ἡ μήπως εἶναι σιγηλοὶ φρουροὶ τῶν θησαυρῶν, πού συνεσώρευσε τὸ πλούσιον παρελθόν ; Οἱ σκιεροὶ τῶν ὄγκοι, πού διαγράφονται ἐπάνω εἰς τὸν ὀρίζοντα, ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην τὰς μορφὰς τῶν ἐκπολιτιστικῶν ἐπισκόπων, οἱ ὁποῖοι ἐκλέϊσαν τὴν πόλιν αὐτὴν δι' ὅλους τοὺς αἰῶνας. Αἴφνης ἀντηχοῦν εἰς τὸν ἀέρα οἱ ρυθμικοὶ κτύποι τοῦ ὥρολογίου τῆς μητροπόλεως, πού ὑψώνει βαρεῖς τοὺς διδύμους πύργους τῆς ἀπέναντι τῆς γεφύρας. Ἀναγγέλλουν τὰ μεσάνυκτα. Οἱ κώδωνες τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, πού ξεπροβάλλουν ἀπὸ τὰ διάφορα ὑψώματα τῶν ὄχθων, τοὺς ἀναλαμβάνουν κατὰ συνεχῆ διαδο-

χὴν. Ξενότροπος μουσικὴ κατὰ τὰς ὥρας αὐτὰς τῆς μεγάλης μονώσεως. Χαρίζουν ἐκ νέου τὴν πίστιν εἰς τὸ παραδείσιον βασιλείον τῆς ὀλότητος καὶ ὑπενθυμίζουσι τὸν κόσμον τῶν ὄνειροπόλων χρόνων τῆς ζωῆς. Καὶ ἐνῶ μὲ ἀπομακρύνουσι ἀπὸ τὴν παραπλανημένην ζωὴν τῶν καθημερινῶν φροντίδων, ἀντηχοῦσι ὡς ὑπερκόσμιος φωνὴ ἀπὸ καθαρὰ ὕψη, ποὺ ἀναδημιουργεῖ μέσα μας τὴν χαμένην συνήχησιν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ θεῖον.

* *

Τὰ βαθύτερά μας βιώματα γεννῶνται ἀπὸ τὴν νύκτα, ὅπως ἡ ἡμέρα καὶ τὸ φῶς. Ἀπὸ τὴν σιωπηλὴν αὐτὴν καὶ μυστηριώδη μητέρα. Διότι μητέρα εἶναι ἡ νύκτα, βαθεῖα καὶ ἀνεξερεύνητος, καὶ κρύβει ἀμύθητα πλούτη εἰς τοὺς κόλπους τῆς. Ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ ἔχη σβύσει τὸ σέβας ἢ βέβηλος μικρότης τῶν βιοτικῶν μεριμνῶν. Διότι ἄνευ εὐλαβικῆς σιωπῆς τίποτε δὲν γεννᾶται, οὔτε ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς νύκτας. Ἀπὸ τὸ βίωμα τοῦ μυστηρίου αὐτοῦ ἀνατέλλει καὶ ἡ βαθυτέρα ἐρμηνεία τῶν ρυθμῶν, ὅταν δὲν εἶναι αἰσθητικοὶ ἀπλῶς στεναγμοί, ἀλλὰ προσευχαί, ἔκφρασις νοήματος καὶ ὄχι παιδιὰ. Καὶ οἱ ρυθμοὶ αὐτοὶ, ποικίλοι εἰς μορφήν καὶ καταγωγὴν, κατακλύζουσι μὲ τοὺς σιωπηλοὺς τῶν τόνους τὴν δοξασμένην πόλιν. Ὅλοι μαζὶ ἀκούονται ὡς μεγαλοπρεπῆς ἀρμονία ψυχικῶν θεμάτων, τὰ ὅποια, ἐξορμῶντα ἀπὸ διαφόρους ἐποχάς, συνδέει ἡ κοινὴ νοσταλγία τῶν δημιουργῶν τῶν καὶ τῶν χρόνων τῶν. Δι' αὐτὸ μᾶς διηγοῦνται ποικίλας στιγμᾶς τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ἰδανικὰ τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, νόημα τῶν αἰώνων, ποὺ δι' αὐτῶν ἔγινεν αἰσθητὸν σύμβολον. Αἰσθάνομαι τὴν πνοὴν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ποὺ ἐξαίρει καὶ ἀπολυτρώνει. Καὶ ἡ αἴσθησις τοῦ εἶναι σὰν περιδίνησις περὶ τὸν Θεόν, τῆς ὁποίας τοὺς κύκλους ἐκμυστηρεύονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους οἱ ρυθμοί, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ «Βιβλίον τῶν ὠρῶν» τοῦ μεγάλου μυστικοῦ τοῦ αἰῶνος μας. Παραμένει ἀνέκφραστος ἡ μακαριότης τῶν στιγμῶν, ποὺ τὸ πνεῦμα αὐτὸ δροσίζει τὸ εἶναι μας. Ἡ ψυχὴ λαμβάνει συνείδησιν τῆς συγγενείας τῆς πρὸς τὸ σύνολον τῆς ζωῆς τοῦ σύμπαντος καὶ τὴν σιωπὴν τῶν ὄντων ἀκούομεν ὡς σφυγμὸν ποὺ ἐνώνεται μὲ τὸν ἰδικόν μας. Εἶναι ὁ σφυγμὸς τοῦ τραγουδιοῦ, ποὺ κοιμᾶται μέσα στὸ κάθε ἕνα. Διότι τὰ ὄντα εἶναι δυνατότητες, ἢ ἐνεργοποιήσις τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ποιὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ μας πλούτου. Τότε γινόμεθα τό-

νοι τοῦ ἄσματος των, τοῦ ὁποίου στίχος εἶναι ὁ Θεός. «Σὲ βρίσκω σ' ὄλα τὰ ὄντα, ποὺ τ' ἀγαπῶ σὰν ἀδελφός». Τὸ καθένα των μεταβάλλεται τότε εἰς αἰσθητὸν σημεῖον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκπέμπονται αἱ ἀνταύγειαι τοῦ ἀοράτου.

* * *

Ἡ τέχνη, τὰ δημιουργήματα τῆς ὁποίας μὲ περιβάλλουν, εἶναι τρόπος, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὁποίου ἀναγκάζομεν τὰ ἀντικείμενα νὰ τραγουδοῦν. Ὁ ἰδανικὸς κόσμος, τὸν ὁποῖον ψελλίζει διὰ τῶν μορφῶν, εἶναι ἡ προαίσθησις μιᾶς ἀνωτέρας, θείας πραγματικότητος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὠνόμασαν τὸ καλλιτέχνημα θρησκείαν κατὰ ζωντανὸν τρόπον ἐκφραζομένην. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι εἶναι ἀποκάλυψις, ὅπως ἔλεγεν ὁ Γκαίτε, ἔμπνευσις καὶ προφητικὴ δύναμις, ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος. Δὲν εἶναι παράξενον ὅτι ὁ Ρίλκε πιστεύει τὸν καλλιτέχνην ὄργανον τῆς θεότητος. «Ὀνειρεύομαι συχνὰ νεαροὺς Τισιανούς, μέσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους περνᾷ μὲ πύρινη ὄρμη ὁ Θεός». Ὁ ἀπολεσθεὶς παράδεισος εἶναι τὸ περιεχόμενον τῶν δημιουργημάτων τῆς. Καὶ ἡ μορφή εἶναι τὸ περιεχόμενον αὐτὸ ὀρώμενον ἔξωθεν. Τὸ σῶμα, ἡ αἰσθητὴ ἐμφάνισις, σύνθεσις γραμμῶν, χρωμάτων, τόνων. Ὅπισθεν αὐτῆς σφύζει ἡ ψυχὴ, ἡ ἐσωτερικὴ κινήσις, τὴν ὁποίαν ἐξέλυσε τὸ ἀντικείμενον, κλονισμὸς ἢ συγκινήσις, εὐτυχία, βαρυθυμία, νοσταλγία ἢ φρίκη. Καὶ εἰς τὸ βάθος δρᾷ καὶ ἐνεργεῖ τὸ ὄραμα, ποὺ φεγγοβολεῖ διὰ τοῦ καλλιτεχνικοῦ δημιουργήματος, ἡ κοσμοθεωρία τοῦ καλλιτέχνου, ἡ ματιά, ποὺ τοῦ ἐφάνέρωσε τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεως. Εἰς αὐτὸ ὑποκρύπτεται ἡ σχέσις τοῦ πρὸς τὸ θεῖον.

Ὅταν ἔφθασα εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἴνν ὄλα γύρω μου εἶχαν ὑψωθῆ εἰς μίαν ἄλλην πραγματικότητα. Εἰς τὴν ὑψίστην ἐξ ὄλων ἐκείνων, εἰς τὰς ὁποίας διακρίνεται ὁ κόσμος ἀναλόγως τῆς σκοπιᾶς, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸν θεωροῦμεν. Διότι τὰ ἔβλεπα *sub specie aeternitatis*. Αἰώνια, ὅπως αἰώνιον εἶναι τὸ νόημα, τοῦ ὁποίου χρησιμεύουν ὡς ἔκφρασις. Δι' ὄλων ὁμοῦ τελεσιουργεῖται «τοῦ αἰωνίου νοήματος ἢ αἰωνία συντήρησις». Ἡ αἴσθησις τῆς ἀλληλουχίας αὐτῆς μᾶς προσεγγίζει εἰς τὸν Θεόν. «Σὲ νοιώθω. Στὸ κρᾶσπεδον τῶν αἰσθήσεων μου ἀρχίζεις μὲ δισταγμόν». Ἐνώπιόν του ἴστανται ὄλα αἰώνια μέσα εἰς τὸ ἀρρητον κάλλος των. Διὰ τοῦτο μέσα εἰς αὐτὰ «ἀγαπῶμεν Ἐκεῖνον διὰ μίαν στιγμὴν». Ἀλλ' ἡ στιγμὴ αὐτὴ εἶναι αἰωνιότης. Καὶ

ξαφνικά μου φαίνεται ὡς ἂν ἀόρατον χέρι εἶχε θέσει εἰς κίνησιν ὅλα τὰ πλῆκτρα τοῦ μεγάλου ὄργάνου τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ μὲ τὰς δέκα καὶ ἑπτὰ χιλιάδας αὐλούς, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλει τὴν φήμην του. * * *

Ἡ σκηνοθεσία μεταβάλλεται ἐπάνω εἰς τὰ ὑψώματα, κάτω ἀπὸ τὰ ὁποῖα κυλᾷ τὰ νερά του ὁ Ἴνν. Γύρω ἀπὸ κυκλοτερῆ ἐκκλησίαν κοιμῶνται οἱ νεκροὶ τῆς πόλεως. Τεράστιος Ἐσταυρωμένος ἐποπτεύει τὸν ὕπνον των. Τὸν φωτίζει ἡ ἐλπίς ὑπὸ τὴν μορφήν ἡρέμου φωτὸς κανδήλας, ποὺ τρεμοσβύνει ὀπίσω ἀπὸ τὰ θαμπὰ παράθυρα τοῦ ναοῦ. Ἡ σελήνη, προβάλλουσα ἀπὸ λευκὰ νεφύδρια, σταλμένα ἀπὸ τὴν Αὐγὴν, προσδίδει μὲ τὸ ἀσθενικὸν τῆς φῶς κάτι τὸ μυστηριώδες εἰς τὰ ἀντικείμενα. Μέσα μας γεννᾶται τὸ συναίσθημα τοῦ ἀβεβαίου, τοῦ σκιώδους. Ἐνας ἀόριστος πόθος, ἀκατάληπτος εἰς τὸν ἑαυτὸν του, μᾶς κυριεύει. Ἀσημένιες μορφές αἰωροῦνται κατὰ μῆκος τῶν πρασίνων ὄχθων τοῦ ρυακίου, ποὺ χωρίζει τοὺς νεκροὺς ἀπὸ τὴν πόλιν τοῦ Ἴνν, ἀναπηδῶσαι ἀπὸ τοὺς θάμνους. Ὅργανα πνευματικῆς αἰσθήσεως ἀνοίγονται εἰς τὴν ψυχὴν. Μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἀντιλαμβανόμεθα τὴν πραγματικότητα μέσα εἰς τὰ χρώματα τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ἡ ἀβεβαιότης, ποὺ δημιουργεῖ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, κάμνει τὸ τοπίον οἰκεῖον εἰς τὴν ψυχὴν μας. Τὸ διαρρέουν τόνοι μόλις ἀκουστοὶ καὶ τὸ ζωογονοῦν ὀράματα μόλις θεατὰ. Ἡ ψυχὴ μας μετεωρίζεται εἰς τὴν σφαῖραν τῶν προαισθήσεων. Καὶ μαζί τῆς ὅλη ἡ πραγματικότης. Ἄλλ' ὅ,τι ὑψώνεται εἰς ὑπεραισθητὴν σφαῖραν ἔχει ὕπαρξιν μόνον ἰδεατὴν. Εἶναι ἀντανάκλασις τοῦ πραγματικοῦ, σκιὰ μόνον, ἂν καὶ σκιὰ φωτεινὴ. Μέσα εἰς τὸ φῶς αὐτῆς τῆς σκιάς ζῆ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ ὑποστάσεώς του καὶ τῆς ἀληθινῆς του ὑποστάσεως, εἰς τὴν ὁποῖαν τὸν καλοῦν χίλια φωναὶ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ στήθους του. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων, μεταξὺ ὀνείρου καὶ πραγματικότητος, κεῖται ἡ ὕπαρξις, τὴν ὁποῖαν ζῆ. — Αἱ πρῶται αὐγαὶ τῆς ἡμέρας, ποὺ χαιρετοῦν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς κορυφὰς τῶν πέριξ λόφων, ἐκδιώκουν τὰς σκιάς ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ἀπὸ τὴν ψυχὴν. Τὸ φῶς νικᾷ βαθμηδὸν τὸ σκότος. Εἰς τὰ καθαρώτερα βάθη μας ξυπνᾷ ὁ πόθος τῆς διαλύσεως τῆς ἀτομικότητος μέσα εἰς τὰς ἀνταυγείας τοῦ ἑωθινοῦ φωτὸς, ποὺ συμβολίζει τὴν πνευματικὴν οὐσίαν τοῦ παντός.

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Ὁ θαλάσσιος γίγας σχίζει ἀθόρυβα τὰ θολὰ νερὰ τοῦ κόλπου τοῦ Ἀμβούργου. Ἐφερεν ἄλλοτε τὸ ὄνομα «Πέερ Γκύντ». Αὐτὸ ἐξηγεῖ τὴν συμπάθειαν, ποὺ μὲ συνέδεσεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μὲ τὸ πλοῖον. Διότι ὁ ἔψενικός ἦρως μοῦ εἶναι παλαιὸς γνώριμος. Ἡ φίλια μας ἐστηρίχθη ἐπάνω στὴ ψυχικὴ μας συγγένεια. Τὸ ὄνομα ἀρκεῖ, ὅπως συχνά, διὰ νὰ μεταθέσῃ εἰς σάλλον τὴν ψυχὴν. Διότι ὁ ψυχικός μας κόσμος ὁμοιάζει πρὸς τὸ σιγοῦν ὄργανον τῶν ἐκκλησιῶν. Περιμένει μίαν ἐορτὴν. Αἱ δυναμικότητές του μεταβάλλονται ἐντὸς μιᾶς στιγμῆς εἰς κατακλυσμὸν τόνων.

Ἀπέναντί μας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἀντικρύζομεν τὸ «μυστικὸ τῶν γερμανικῶν δασῶν». Ὅπως ἀπλώνονται ἐπάνω εἰς τοὺς λόφους κάμνουν τὴν ἐντύπωσιν γιγαντιαίων κυμάτων, ποὺ χάνονται διαδοχικὰ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ ἀπεράντου. Μόνον ὄπιος ἔζησε τὸ μυστικὸν δέος, ποὺ ἐγγενοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τὰ δάση αὐτὰ τοῦ Βορρᾶ, εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατανοήσῃ τὸν γοθτικὸν ρυθμὸν ἢ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μεγάλων μυστικῶν τῆς Γερμανίας. Μέσα εἰς τὴν βροχὴν, ἢ ὁποῖα ἀρχίζει, τὰ δόση αὐτὰ φαίνονται σὰν νὰ χάνωνται σὲ μιὰ βαθειὰ καὶ ἀδιάτακτον ὄνειροπόλησιν. Ὀνειροπολοῦν ἄρα γε καὶ αὐτὰ τὸ ἄγνωστον ; Ἡ τὸ γλυκερὸν ὄνειρον τῆς προστασίας, ἢ ἀνάγκη

τῆς ὁποίας πιέζει τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰς ὥρας αὐτάς, ὅπου ἡ φύσις μᾶς γίνεται ξένη, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν :

Ἐπὶ τὴν πίεσιν τοιούτων στιγμῶν ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὴν ψυχικότητα τῆς ξηραῖς μᾶς γίνεται ὀδυνηρὰ αἰσθητός. Αἰσθανόμεθα ὅτι ὅλα ἦσαν προσφιλή, ὅσα ἀφήσαμεν ὀπισθὲν μας. Συγκεντρωνόμεθα εἰς κάθε λεπτομέρειαν. Ὅλα τὰ βιώματα, ποὺ μᾶς ἐχάρισε τὸ Ἀμβουῦργον, συρρέουν πρὸς τὸ φωτεινὸν κέντρον τῆς συνειδήσεως. Καὶ ἡ ἀναπόλησις αὐτὴ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τρυφερὰν μουσικὴν τῶν βιολιῶν εἰς τὸ Ἄλστερ-Παβιγιόν. Ὁ ψίθυρός τῆς με συνοδεύει ἕως τὸν ὠκεανόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξερχόμεθα. Βαρειὰ, κατασκότεινα σύννεφα καλύπτουν πρὸς δυσμὰς τὸν ὀρίζοντα. Τὸ λυκόφως, ποὺ ψυχορραγεῖ ὀπισθὲν των, προσδίδει εἰς τὸ θέαμα κάτι τὸ ἐξωτικόν. Ἰσχυρὸς ἄνεμος, ποὺ πνέει ἀπὸ τὰ μέρη τῆς αἰωνίας ὀμίχλης, σαλεύει τὸ πλοῖον με βιαίας πνοάς. Ὁ ὠκεανὸς αὐτός, εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὁποῖου ἐμπιστευόμεθα τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν φαίνεται νὰ ἔχη ὄρια. Ἐντεῦθεν ἡ ἀβεβαιότης, ἡ μονοτονία, ἡ ἐρημικὴ τοῦ σκυθρωπότης, ποὺ ρίπτουν τὴν σκιάν των ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν.

* * *

Ἡ «ὠκεανία» εἰσορμᾶ ἀπὸ σκότος εἰς σκότος μέσα εἰς τὴν ἐρημίαν τοῦ ὠκεανοῦ. Διότι ἡ θάλασσα αὐτὴ εἶναι ἀρρήτως μοναχική. Δὲν ὑπάρχει κἄν ἡ παρηγορία, ποὺ καταχέει τὸ φῶς τῶν ἄστρον. Βαρὺ καταπέτασμα ἀπὸ νέφη καλύπτει τὸ στερέωμα. Αἱ ἀφρώδεις μόνον κορυφαὶ τῶν κυμάτων ἐκπέμπουν παραδόξους λάμπεις, ποὺ σβύνουν ἢ μίαν μετὰ τὴν ἄλλην εἰς τὰ κράσπεδα τῆς ἐρεβώδους νύκτας, ἢ ὁποία μᾶς περισφίγγει. Δὲν ἀκούεται παρὰ τὸ αἰώνιο τραγοῦδι τῆς θαλάσσης. Νοιώθω πῶς τὴν ἀγαπῶ τὴν θάλασσαν αὐτὴν, ὅπως ἀγαποῦν τὴν γυναῖκα, πρὸς τὴν ὁποῖαν συνεδέθησαν διὰ μακρᾶς συμβιώσεως. Εἰς τὴν ἀγάπην αὐτὴν δὲν ὑπάρχει πλέον μέθη. Ἄλλ' ὁ ἕνας γνωρίζει τὸν ἄλλον, τὰς ἀδυναμίας του καὶ τὰς συνηθείας του. Καὶ εἰς τὸ τέλος ἀγαποῦν καὶ αὐτάς, ἐπειδὴ κατὰ βάθος ὁ ἕνας εἶναι πλέον προωρισμένος διὰ τὸν ἄλλον. Ἄλλως τε ἡ θάλασσα χρησιμεύει ὡς καταφύγιον ἐναντίον τῶν ἀνησυχιῶν, ποὺ ἀνασαλεύουν τοὺς χρόνους μας. Χάρις εἰς τὴν γοητείαν τῆς, ἢ ὁποία με μεθᾶ. Διότι ἔχει γοητείαν ἡ θάλασσα, μίαν μυστηριώδη γοη-

τείαν, πού μόνον ὁποῖος ἔζησε πολὺ μαζί της εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὴν διαισθανθῇ. Δι' αὐτὸ δὲν ἀπαλλάσσεται κανεὶς εὐκόλα, ἂν τύχη νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν της. Μυστικά, ἀόρατοι δυνάμεις κατοικοῦν εἰς τὰ βάθη της. Ἐπιδρᾷ ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν μας μὲ τὴν ἰσχὺν τυφλῆς βουλήσεως, πού ἐκδηλώνεται εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν διαθέσεων, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ. Οὐδὲν θαῦμα, ἂν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θέλησιν αὐτῆν, πού εἰς τὸ βάθος εἶναι τυφλὴ δύναμις. Εἰς αὐτὸ ἔγκειται τὸ μέγα μυστήριον, πού ἐγκλείει μέσα της ἡ θάλασσα. Οἱ ἄνθρωποι, πού ζοῦν μόνον στὴ ξηρὰ, δὲν θὰ καταλάβουν ποτέ τί πράγματα ὑπάρχουν ἔξω εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Τὰ αἰωνίως σαλευόμενα νερά του κρύπτουν μίαν ἀκαταμέτρητον ἐσωτερικότητα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνακύπτουν φανταστικαὶ μορφαί, ὡς ἄγγελοι ἐνὸς ἀπροσίτου κόσμου, πού τὸν τρέφει ἡ νοσταλγία μας. Νομίζει κανεὶς ὅτι τὸ ἀνθρώπινον ὑποσυνείδητον εἶναι προέκτασις τῆς σκοτεινῆς ἐσωτερικότητος τοῦ νεροῦ. Ἴσως δι' αὐτὸ παρέστησεν ὁ Ἰψεν τὴν θάλασσαν ὡς τὸ σύμβολον τῶν δυνάμεων, πού κρατοῦν δεσμίαν τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν. Ὁ Ξένος εἰς τὴν «Κυρὰ τῆς θάλασσας» εἶναι ἐνσάρκωσις τῆς μυστηριώδους αὐτῆς δυνάμεως τοῦ ὠκεανοῦ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀκούει ὁ «Ψαρᾶς» τοῦ Γκαῖτε οἶνον μυστικὰς φωνὰς ἀπὸ τὰ βάθη της. Ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀναδίδονται οἱ δραματισμοὶ του, πού ἐνσαρκοῦνται εἰς τὴν μορφήν τῆς Νεράϊδας. Μᾶς σύρει τὸ ἀπέραντον, ἡ ἀτέρμων μεγαλειότης, μᾶς σαγηνεύει τὸ ἄγνωστον. Διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἡ θάλασσα. Ἀνήσυχος ζωὴ, ἡ ὁποία δὲν περιορίζεται ἀπὸ κανενὸς εἴδους μορφήν. Τὸ κύμα διαλύεται εἰς ἀφρόν πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ προσλάβῃ μορφήν, στερεῖται διαρκείας καὶ σχήματος, γεννᾶται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς νέαν ζωὴν καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν διαλύεται ἐντὸς τοῦ ἀπεράντου στοιχείου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν διαισθανόμεθα τὴν ζωὴν τῆς θαλάσσης, χωρὶς καὶ νὰ ἠμποροῦμεν νὰ συλλάβωμεν αὐτὴν, ἐπειδὴ εἴμεθα ἀπολιθωμένοι μέσα εἰς τὴν ἰδικὴν μας σταθερὰν μορφήν. Μόνον ὁποῖος ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον, νὰ σβύσῃ μέσα εἰς αὐτὸ τὸν ἑαυτὸν του, λαμβάνει μέρος εἰς τὴν μεγάλην ζωὴν, πού εἶναι αἰωνία, ἐπειδὴ δὲν περιορίζεται ἀπὸ τὴν μορφήν. Αὐτὸς γίνεται κοινὸς τῆς δυναμικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀπεριόριστον. Ἴσως ὁ μουσικὸς μόνον εἶναι εἰς θέσιν νὰ αἰσθανθῇ πλή-

πως την δυναμικήν αὐτὴν ζωὴν, ἡ ὁποία μετασχηματίζει διαρκῶς ἑαυτὴν διὰ τῆς ἀενάου ροῆς.

* * *

“Ὁλαι αἱ πληγαί, λέγει κάποιος ποιητής, ποὺ κρύπτομεν ἐντὸς τοῦ στήθους μας, αἰμάσσουν κατὰ τὸ δειλινόν. Διότι κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν ἐμφανίζονται περιβεβλημένοι χρυσιζούσας μορφὰς ὄλαι αἱ χαραὶ καὶ ὄλαι αἱ μάταιαι ἐλπίδες τῆς ζωῆς μας, τὰ ὄνειρα τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ αἱ μακρυναὶ ἀναμνήσεις τῆς νεότητος. Καὶ ὅμως αἰσθάνεται κανεὶς μὲ τὸν Γκαίτε ἀπηλλαγμένον τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τὸ σῶμα, αἰθεροποιημένον καὶ ἄξιον νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς θεότητος. Τὴν στιγμήν τὴν βλέπει τότε ὡς τὸ τέρμα μιᾶς ζωῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμβαθύνει διὰ τῆς σκέψεως, ὅπως ὄνειροπολεῖ τὸ δειλινόν τὴν φωτεινὴν ἡμέραν, τῆς ὁποίας τὸ τέρμα ἀποτελεῖ. Καὶ ὅταν ἡ νύκτα σβύνη καὶ τὰς τελευταίας λάμπεις τοῦ φωτός, ζῆ ἀκόμη μέσα μας τὸ συναίσθημα, ὅτι ὁ βίος μας δὲν ὑπῆρξε μόνον πλάνη. Μᾶς τὸ λέγουν αἱ μαρμαρυγαὶ τῶν ἄστρον, ποὺ μᾶς ἀτενίζουν ὡς ἀπειράριθμα μάτια τῆς θείας ἀγαθότητος. Ἡ ἐπισημότης τῶν στιγμῶν αὐτῶν ἐπαληθεύει δι’ ἀμέσου ἐμπειρίας τὸν στίχον τοῦ Σιλεσιου: «Ὅποιον ψαύουν αἱ μαρμαρυγαὶ αὐταὶ εἶναι δικός Σου». Ἴσως διότι μᾶς χαρίζουν τὴν δύναμιν νὰ βυθίσωμεν τὸ βλέμμα εἰς τὰς σκοτεινότητας, ἀπὸ τὰς ὁποίας καταγόμεθα καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι προσφιλέστεραι ἀπὸ κάθε φλόγα, ἂν πιστεύσωμεν τὸν βαθυστόχαστον ὕμνωδὸν τοῦ συγχρόνου μας μυστικισμοῦ. Διότι ἡ φλόξ καὶ τὸ φῶς χαράζουν ὄρια καὶ μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὰς σκοτεινάς «μητέρας», αἱ ὁποῖαι φρουροῦν τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ νοήματος.

* * *

Μὲ πείσμα καὶ ὑπερηφάνειαν αὐτὸ τοῦτο προμηθεϊκᾶ ἐκπέμπει εἰς τὸ ἄπειρον σκότος τὰς ἰσχυρὰς δέσμας τοῦ φωτός του ὁ μέγας φάρος τῆς Ἑλγκολαντ. Ὁ θρύλος καὶ ἡ ἱστορία περιβάλλουν μὲ νοερὰν φωτοστεφάνην τὸν ἄγριον βράχον, ἐπὶ τῆς μιᾶς ἄκρας τοῦ ὁποίου ὑψώνεται παλαιὸν φρούριον. Ἡ θαμπὴ μόνωσις, ἡ ὁποία τὸ συντροφεύει, μεγαλώνει τὴν ἀπόστασιν καὶ τὸ ἀνυψώνει εἰς τὴν σφαῖραν τῶν κάστρων τῆς φαντασίας. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ μᾶς χαιρετᾷ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ αἰωρούμενον φῶς πλωτῶν φάρων. Τοὺς παρομοιάζω μὲ κανδήλας μέσα εἰς τὴν ἀπέραντον σιωπὴν τοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς

θόλον τὸν οὐρανόν. Ἡ μήπως εἶναι αἰσθητοποίησις τῆς ἐλπίδος ; Εἰς κάποιαν στιγμὴν μοῦ φαίνεται τὸ φῶς τῶν σάν συνάντησις τῆς ψυχῆς μου μὲ συγγενικὰς ψυχὰς κατὰ τὸν τρικυμιώδη πλοῦν τῆς ζωῆς. Θὰ ἤμποροῦσαν νὰ χρησιμεύσουν καὶ ὡς συμβολισμὸς τῶν μεγάλων προσωπικοτήτων, ὅσαι φωτίζουν τὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος μέσα εἰς τὸν σκοτεινὸν ὠκεανὸν τοῦ χρόνου. Εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι μικρὰ πλοῖα, τὰ ὅποια φέρουν ὑψηλὸν φανὸν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἴστοῦ. Οἱ φύλακες τῶν ἀσυνήθων αὐτῶν φάρων ζοῦν ἐν μέσῳ ἀπολύτου μοναξιάς, μὲ μόνον σύντροφον τὴν καταιγίδα. Ἡ ζωὴ τῶν εἶναι αἰώνιος ριπτασμὸς. Ἀλλὰ μήπως αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ τύχη ὄλων ἐκείνων, ὅσοι ὡς ἀποστολὴν τῶν ἐκλέγουν τὸ σκόρπισμα ὀλίγου φωτὸς ἐπάνω εἰς τὸν δρόμον τῶν ἄλλων ;

* * *

Ἐγκαρδία συνεννόησις ἔχει ἐπέλθει ἐπὶ τοῦ πλοίου μεταξὺ τῶν ἐκπροσώπων τῶν λαῶν τῆς ἡπείρου μας. Ἐξ ἄλλου ἤρθησαν σιγὰ-σιγὰ αἱ διαφοραὶ τῆς τάξεως καὶ τῆς καταγωγῆς. Ὁλους συνέδεσεν ἡ κοινὴ χαρὰ καὶ οἱ κοινοὶ σκοποί. Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ στηρίζονται ἐπὶ τῆς συνσδελφώσεως τῶν τάξεων καὶ τῶν λαῶν, ἐπὶ τῆς ἰδιοτυπίας τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῶν διαφόρων ἐθνῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐργασίας ὡς εὐγενοῦς ἀποστολῆς. Προσπαθῶ νὰ ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν παράκλησιν γνωστῆς ἐφημερίδος τοῦ Βερολίνου. Μέσα εἰς τὴν γενικὴν σύγχυσιν τῶν φυλῶν πολὺ δύσκολον ἐγχείρημα. Τὸ μόνον, ποῦ κατορθῶνω νὰ διαπιστώσω, εἶναι ἡ ἀμοιβαία διδασκαλία τῆς γραμματικῆς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Πολωνῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Κατὰ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Συγκεντρώνονται ὅλα τὰ ὑπολειφθέντα στοιχεῖα ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς, ἐκ τῆς μυθολογίας καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας. Ἀλλ' ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καταρτίζονται παραδόξως ἄθλια μόνον λεξιλόγια ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἀγάπην. Κρυφακούω μίαν ἀπόπειραν συνεννοήσεως μεταξὺ μιᾶς Πολωνῆς καὶ ἐνὸς Ἑλλήνου. Τὸ σπουδαιότατον, μοῦ φαίνεται, κώλυμα τῆς ἀνευ ἀντιρρήσεως ἐναρμονίσεως τῶν ἀποτελεῖ ἡ ἀντίθετος σημασία, τὴν ὅποیان ἔχει εἰς τὰς δύο γλώσσας τὸ μικρὸν μόριον «ναί».

Διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς δημοσιογραφικῆς μου ἀποστολῆς ζητῶ ἀνακούφισιν πλησίον τοῦ πλοιάρχου τῆς «Ὠκεανίας». Ὁ θαυμάσιος αὐτὸς κυβερνήτης εἶναι ἄνθρωπος μὲ σπάνιον φλέ-

γμα. Κυβερνᾷ μὲ διαρκῆς χαμόγελο εἰς τὰ χεῖλη. Σπανίως ὅμως ἐμφανίζεται μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν, πάντοτε σεμνὸς καὶ ὀλιγόλογος. Κατὰ τὰς ἐλευθέραις του ὥρας ἀποχωρεῖ εἰς τὰ κομψὰ του διαμερίσματα, ὅπου ἀσχολεῖται μὲ καλύτερα πράγματα. Ὁ κ. Γουσταῦος Σραϊντερ—αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνομά του—εἶναι συγγραφεύς. Αἱ γνώσεις του ἐπεκτείνονται μέχρι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Μεταξὺ ἄλλων γνωρίζει τὸν Κρισναμορτι καὶ ἔχει γράψει περὶ τῶν ἰδεῶν του καὶ τῶν ἀγώνων του. Ἄλλ' ὁ ξεχωριστὸς ἄνθρωπος εἶναι καὶ ποιητής. Τὸ μοναδικὸν ποίημα, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του, ἢ «Ἀνεμώνη», μοῦ ἐφάνη θαυμάσιον εἰς ρυθμὸν καὶ εἰς περιεχόμενον. Πρὸς τοῖς ἄλλοις μετέφρασεν εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἰσπανικὰ ποιήματα. Περιέπιπτα ἀπὸ ἐκπλήξεως εἰς ἐκπληξιν. Τὸ κορύφωμα ἦτο ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἀνεκάλυψα ὅτι ὁ θαλασσόλυκος αὐτός, ποῦ περιέπλευσε τὴν ὑφήλιον, ἦτο καὶ φιλόσοφος, τὸν ὁποῖον θὰ ἐζήλευον μερικοὶ ἐξ ἐπαγγέλματος φιλοσοφοῦντες. Γνωρίζει ὀλόκληρον τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεως. Ἰδιαιτέρως τὸν ἐνδιαφέρει τὸ παρόν. Ἐσχολήθη μὲ τὸν Γιάσπερς, τὸν Σπράγγερ, τὸν Ν. Χάρτμανν, τὸν Χαϊντέγγερ, τὸν Σβάϊτσερ, τὸν ὁποῖον τιμᾷ ἰδιαζόντως. Ἐκ τῶν παλαιότερων προτιμᾷ τὸν Βαϊχίγγερ καὶ τὸν Ντῶϊσσεν. Ὡς πρὸς τὸν τελευταῖον ἐπιδοκιμάζει τὴν συνδυασμένην ἔρευναν φιλοσοφίας καὶ θρησκείας, τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἐγκαινιάσει. Διότι ὁ συμπαθέστατος ναυτικὸς ἀφορμᾶται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς συναρτήσεως τοῦ πνεύματος καὶ τῶν δημιουργημάτων του, ὅπως ὁ Ἑγελος. Εἶναι εὐνόητοι αἱ ἐκδηλώσεις τῆς συμπαθείας καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν πολυπληθῶν ἐπιβατῶν, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἐπισήμου ἀποχαιρετισμοῦ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἰδικῆς μου προσφωνήσεως. Ἕνας ἀκόμη ἀληθινὸς ἄνθρωπος, ἀπὸ τοὺς σπανίους ἐκείνους, τοὺς ὁποῖους εὐνοϊκὴ τύχη φέρει εἰς τὸν δρόμον μας.

* * *

Μακρὰν, μέσα εἰς τὰ νέφη διακρίνονται αἱ ἀκταὶ τῆς Νορβηγίας. Ἡ θέα τῶν ἀκτῶν αὐτῶν, ἀποκρήμνων, ἀγριωπῶν καὶ ἀπροσίτων, ποῦ ἐπιστέφονται ἀπὸ βαρεῖα φαιόχροα σύννεφα, γεννᾷ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἠρωϊκοῦ καὶ τοῦ τραγικοῦ. Δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ἀπὸ τὰς ἀκτὰς αὐτὰς ἐξεκίνησαν οἱ Βικίγκοι διὰ νὰ δαμάσουν τὴν μεγάλην θάλασσαν. Ἡ θύελλα ἐξορμᾷ

μανιακή από τὰς χαινούσας ὀπὰς τῶν νεφῶν αὐτῶν. Ἡ ἔκρηξις τῆς ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἐκκένωσιν τῆς ψυχῆς κατόπιν ἀφορήτου ἐντάσεως. Διὰ τοῦτο μεταφέρομεν ἀσυναισθήτως τὴν ἐσωτερικὴν μας κίνησιν εἰς τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως. Καὶ ὄχι μόνον εἰς τὰ σύννεφα αὐτὰ καὶ τοὺς μελαψοὺς κρημνοὺς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δεινῶς σαλευομένην θάλασσαν, ἡ ὁποία μόνον κατὰ τὴν τρικυμίαν φθάνει εἰς τὴν τελειότητα τοῦ συμβολισμοῦ τῆς. Τίποτε τὸ σταθερὸν δὲν ὑπάρχει πλέον γύρω μας. Κύματα μόνον, ποὺ καταδιώκουν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο καὶ χάνονται εἰς τὰ θαμπὰ ὄρια τοῦ ὀρίζοντος. Τὸ εἶναι μετεβλήθη εἰς γίνεσθαι, εἰς ἀένναον ροὴν καὶ συνεχῆ μεταλλαγὴν. Μετέπεσεν εἰς ζωὴν, ἡ ὁποία ἀδυνατεῖ νὰ φθάσῃ εἰς μορφήν καὶ νὰ ἡρεμήσῃ. Τοιοῦτοτρόπως γίνεται σύμβολον τοῦ πάθους, τὸ ὁποῖον ἐκδηλοῦται ὡς μανία ἄμοιρος μορφῆς καὶ ἀνίκανος πρὸς μορφήν. Εἰς τὰ πυργούμενα κύματα ἐπανευρίσκομεν τὴν προσπάθειάν μας καὶ τοὺς πόθους μας, ὅπως εἰς τοὺς βράχους, ἐπὶ τῶν ὁποίων θραύονται, τὴν ἀμείλικτον μοῖραν. Ὅποιος δὲν εἶναι κωφὸς εἰς τοὺς πρωταρχικοὺς τόνους τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, εἰς αὐτὸν ἀποκαλύπτεται κατὰ τὰς στιγμὰς αὐτὰς τῆς λύσεως τῶν στοιχείων ὀλόκληρος κόσμος τραγωδίας καὶ συγκρούσεων.

* * *

Ἐνα ἐγκαταλελειμμένον πλοῖον ταλαντεύεται παρὰ τὸ στόμιον μικροῦ ὄρμου, ποὺ τὸν περικλείουν κατηφεῖς βράχοι. Μὲ λύσσαν προσπαθοῦν νὰ τὸ καταπίουν τὰ κύματα. Ἀναδύεται μὲ κόπον ὕστερα ἀπὸ κάθε ἐπιδρομὴν τοῦ ἀγριεμένου νεροῦ. Ὅσοι παρέστησάν ποτε μάρτυρες τῆς ἀγωνίας ἐνὸς καραβιοῦ, αὐτοὶ γνωρίζουν ὅτι κάποια ψυχὴ κρύβουν στὰ ἔγκατάτους τὰ πλοῖα. Δι' αὐτὸ νοιώθουν τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ τὴν ἐρημίαν. Ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ ἠμποροῦν νὰ μᾶς χρησιμεύσουν ὡς σύμβολά τῆς, ὅπως τὸ δύσμοιρον αὐτὸ πλοῖον, ποὺ ὕστερα ποιοὺς ξεύρει ἀπὸ πόσας ὑπηρεσίας ἀγωνιᾷ παρὰ τὰς ἀξένους ἀκτὰς τῆς νοτιοδυτικῆς Νορβηγίας. Διὰ τοιούτων συμβολισμῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ ποσὸν τῆς ζωϊκῆς δυνάμεως ἐκάστου, δημιουργοῦμεν τὰς πραγματικότητας, μέσα εἰς τὰς ὁποίας βιοῦμεν. Διότι πραγματικότητες ὑπάρχουν πολλαί, ὅσαι καὶ οἱ θεμελιώδεις συμβολισμοί, διὰ τῶν ὁποίων προβάλλομεν τὴν ψυχὴν μας πρὸς τὰ ἔξω. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔχει κάθε ἐ-

ποχή τὴν ἰδικὴν τῆς πραγματικότητος, ὅπως καὶ ὁ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς, συμφώνως πρὸς τὸν τύπον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει. Καὶ κατ' οὐσίαν ὅλα εἶναι σύμβολα, ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦνται ὡς ὄργανα πρὸς ἔκφρασιν τῆς ψυχῆς μας, ὅπως ἡ γλῶσσα. Ἀκόμη καὶ ἡ ἐπιστήμη. Ἀρκεῖ γὰρ μὴ τὴν βλέπωμεν ὡς δημιούργημα τοῦ νοῦ μόνον. Ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ τέχνη. Καὶ ἀκόμη καὶ τὰ ἄψυχα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ πλαίσιον τῆς ζωῆς μας καὶ μετέχουν αὐτῆς κατὰ φυσικὸν λόγον. Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν συμβολισμῶν αὐτῶν μετασχηματίζομεν διαρκῶς τὸν κόσμον, συμφώνως πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς ἀναγκαιότητας τῆς ὑπάρξεώς μας. «Ἐὰν τὰ παροδικὰ σύμβολα εἶναι μόνον». Καὶ τὸ σύριγμα αὐτὸ τοῦ παγεροῦ ἀνέμου μέσα στὰ σχοινιά τοῦ ὑπερηφάνου μας καραβιοῦ. Τὸ ἀκούομεν ὡς ὀλολυγμόν. Τὸ ἐρμηνεύομεν ὡς πείσμονα μανίαν. Ἡ τὸ ἀντιλαμβανόμεθα ὡς συνηνῶμένην προσπάθειαν ἐξωτικῶν ὄντων, ποὺ φρουροῦν τὰς εἰσόδους τῶν Φιόρδ κατ' ἐντολὴν τῶν θεῶν τοῦ Βορρᾶ.